

САДРЖАЈ

Шта је велика ревизија БДП-а?	2
Да ли и друге земље спроводе велике ревизије БДП-а?	2
<i>ESA 2010</i> и велика ревизија из 2014. године	3
Динамичка природа статистичких процена	4
Системски механизми контроле и валидације у обрачуна БДП-а	5
Ако РЗС врши ревизију, да ли то значи да су процене пре ревизија биле нетачне или погрешне?	6
Зашто се историјски статистички подаци мењају?	7
Фактор „покретне мете“ и еволуирајућег разумевања	8
Зашто су све ревизије БДП-а од стране РЗС-а навише, никада наниже? Зашто су тако „велике“?	9
Зашто су велике ревизије „добра ствар“?	11
Да ли су у великој ревизији кориговане стопе реалног раста БДП-а?	11
Да ли је ревизија утицала на промену уланчаних реалних вредности БДП-а?	12
Велика ревизија БДП-а у 2024. години – методолошка објашњења	13
Ефекти ревизије на расходну страну обрачуна БДП-а:	14
Ефекти ревизије на производну страну обрачуна БДП-а:	15
Закључак	16

ШТА ЈЕ ВЕЛИКА РЕВИЗИЈА БДП-А?

Национални рачуни, са бруто домаћим производом (БДП), као најзначајнијим агрегатом или мерилом економске активности једне земље, служе као окосница економске анализе, формулисања економских политика и међународних економских поређења. Национални рачуни пружају свеобухватну слику економске активности, прихода и расхода једне земље. С обзиром на њихову кључну улогу, можда се чини контраинтуитивним да су ове бројке, које се тако често цитирају и анализирају, и користе у кључним економско-политичким одлукама једне земље, подложне значајним ревизијама тј. изменама и корекцијама. Међутим, велике ревизије националних рачуна и прерачуни БДП-а нису само редовна појава, већ и неопходан и строго регулисан процес, посебно унутар Европске уније. „Ревизија података представља нормалан процес у производњи европских статистика“, каже се у Евростатовој политици ревизије, „којим се побољшава њихов квалитет“. Далеко од тога да су знак слабости једног статистичког система или пак манипулације, велике ревизије националних рачуна су фундаменталне за побољшање квалитета, поузданости и свеобухватности макроекономских података које продукују националне статистичке институције и које су управо због наведеног значаја неопходне. Према Евростатовим смерницама за спровођење ревизија (*ESS guidelines on revision policy for PEEs*), „ревизије се морају сматрати нормалном појавом којом се прогресивно повећава квалитет, а посебно тачност података. Политику ревизије треба препознати као важан аспект доброг управљања у статистици. Добро управљање у статистици је, са своје стране, део транспарентности и одговорности јавног сектора у ширем смислу“.

ДА ЛИ И ДРУГЕ ЗЕМЉЕ СПРОВОДЕ ВЕЛИКЕ РЕВИЗИЈЕ БДП-А?

Унутар Европске уније, концепт периодичних, координисаних и синхронизованих великих ревизија је формализован и регулисан пре свега европском политиком ревизије БДП-а и поменутих смерницама за спровођење, а затим и строгим мониторингом овог процеса од стране Евростата. Координисане, синхронизоване велике ревизије у ЕУ се спроводе у петогодишњим циклусима. Претходна велика ревизија је спроведена 2018-2019. године, а пре ње 2014. године, која је била од посебног значаја за Републички завод за статистику. Овај координисани приступ осигурава да све државе чланице ЕУ, заједно са другим земљама које се усклађују са међународним стандардима, истовремено ажурирају своје националне рачуне користећи најновије методологије и побољшане изворе података.

Пракса спровођења великих ревизија у европским земљама има дугу историју и део су процеса унификације и униформизације правних и информационих система ЕУ, као и обезбеђења упоредивости статистичких података међу земљама и извођења супранационалних макроекономских индикатора (као што су агрегати ЕУ који подразумевају истоветну методологију обрачуна и класификације подлежећих статистичких инпута за компилацију националних рачуна). Координисани и хармонизовани приступ добио је на значају управо са јачањем европских институција као информациона подршка формулисању европских политика и програма развоја, и то након сукцесивних унапређења самог Европског система националних рачуна (*European System of National and Regional Accounts – ESA*), који је подразумевао измене рачуноводствених дефиниција и формула за обрачунавање појединих макроекономских агрегата, увођење нових класификација и сл. (нарочито након имплементације *ESA 1995* крајем деведесетих година прошлог века, која је заменила

дотадашњу *ESA 1979* односно *SNA 1968*). Дакле, велике ревизије националних рачуна нису ад хок и произвољне промене статистичких података, нити пак доказ мањкавости и нетачности статистичких података, већ планско, итеративно побољшање статистичког система једне државе, што је истовремено део међународног процеса хармонизације, унапређења и развоја макроекономских, платнобилансних и фискалних статистика и обезбеђења међународне компарабилности статистичких података. Регулисањем и надзором процеса велике ревизије, ЕУ недвосмислено показује да су ревизије БДП-а неопходан алат за надоградњу државних информационих система, побољшавајући њихов квалитет, поузданост и свеобухватност.

ESA 2010 И ВЕЛИКА РЕВИЗИЈА ИЗ 2014. ГОДИНЕ

Година 2014. обележила је синхронизовану имплементацију *ESA 2010* у свим државама чланицама ЕУ. Овај нови систем, као надоградња претходног, *ESA 1995* донео је неколико важних методолошких промена усмерених на боље одражавање сложености модерних економија. На пример, третман расхода за истраживање и развој који су по новој методологији рекласификовани из међуфазне потрошње (пословних расхода) у бруто инвестиције у основна средства, што је следствено у свим земљама ЕУ „преко ноћи“ довело до повећања БДП-а услед капитализације ових трошкова иако није реч о било каквом реалном порасту БДП-а према претходно примењиваној методологији. Слично томе, државни издаци за војну опрему су такође први пут признати као део инвестиција државе и укључени су у обрачуна БДП-а.

За Републику Србију, велика ревизија из 2014. године била је од изузетног значаја. Србија се званично придружила државама чланицама ЕУ у овом синхронизованом процесу, усвајајући (у мери у којој је то било могуће) тада новоуведену, ревидирану методологију *ESA 2010*. Ово учешће показало је посвећеност Србије хармонизацији статистичког система са европским статистичким системом у процесу евроинтеграција и значајно унапређење система националних рачуна. У ревизији из 2014, први пут је у обрачуна БДП-а укључена и тзв. необухваћена економија тј. процене „сиве економије“ (укључујући и производњу и трговину наркотицима и проституцију), што је изазвало велику пажњу стручне јавности и критицизам који је занемаривао чињеницу да ове обрачуна налаже сама европска регулатива националних рачуна. У великој ревизији из 2014. године примењени су и нови, до тада недоступни извори података, као што је попис пољопривредних газдинстава, спроведен први пут након 1960. године, чиме су радикално унапређене не само статистике пољопривреде већ и систем националних рачуна. Великом ревизијом из 2014. године претходно публиковани износи БДП-а су увећани за око 7%, што је такође било предмет критицизма и неоснованих и неутемељених гласина о „вештачком надувавању“ БДП-а. Но, као што је већ истакнуто, иако је РЗС формално усвојио *ESA 2010* као методолошки оквир за компилацију националних рачуна и процене БДП-а, још увек су постојали елементи овог оквира који нису били примењиви услед недостајућих извора података, као и методолошког знања и искуства у производњи новоуведених индикатора и примени формула. Ове недостатке РЗС је настојао да превазиђе интензивирањем развоја статистичког система уз подршку ЕУ кроз бројне пројекте и програме претприступне подршке који су настављени све до данас и чији резултати ће сукцесивно бивати имплементирани у наредним великим ревизијама из 2019. и 2024. године.

ДИНАМИЧКА ПРИРОДА СТАТИСТИЧКИХ ПРОЦЕНА

Пракса великих ревизија у ЕУ служи као индиректно сведочанство о природи националних рачуна и других макроекономских статистика: оне нису једнократни, фиксни обрачун, као што је то, рецимо, завршни рачун предузећа или обрачун пореза на додату вредност. Процене националних рачуна су инхерентно динамичке процене, континуирано подложне рафинирању, прерачунавањима и корекцијама, будући да су корисницима потребне дуге серије података које морају бити упоредиве и конзистентне током читавог периода посматрања, тј. временске серије које за обрачуна БДП-а сежу до 1995. године. У противном, спровођење макроекономских анализа, израда пројекција и прогноза не би била могућа уколико историјски подаци не би били усклађени са најсвежијим подацима и увидима у економску реалност, као и методолошким формулама и принципима који важе у моменту спровођења ревизије. Тако, рецимо, када је у ревизији из 2024. године примењен тзв. обрачунашки принцип у израчунавању финалне потрошње државе, то је изазвало значајну промену овог агрегата током читавог периода до 1995. године, као и саме структуре БДП-а, нарочито у првим годинама ове серије у којима је релативни значај и учешће државе у стварању БДП-а било веће него у потоњим годинама. Но, ова корекција је била нужна како би се обезбедила конзистентност целокупне серије података о финалној потрошњи државе и БДП-а.

Дакле, за разлику од обрачуна пословног и пореског рачуноводства, обрачуна БДП-а се могу окарактерисати као динамички и флуидни. Ова флуидност произилази из неколико фактора:

1. Инхерентне несавршености изворних података: Упркос највећим напорима у погледу прикупљања и контроле, сирови подаци коришћени за статистичке прорачуне и процене увек поседују инхерентне несавршености. Иницијалне процене се често ослањају на делимичне (непотпуне) или привремене податке, индикаторе засноване на узорковању, који се накнадно замењују потпунијим и верификованим информацијама. На пример, месечне или кварталне процене БДП-а обично се заснивају на краткорочним тј. кварталним индексним бројевима и касније се ревидирају, када постану доступни свеобухватнији годишњи економски тј. монетарни подаци из годишњих статистичких истраживања и финансијских извештаја предузећа и пореских пријава. Без ових инхерентних несавршености и континуираног прилива бољих информација, не би било потребе за великим ревизијама. Не треба губити из вида да су и административни извори који се користе у обрачунама БДП-а врло често подложни рачунским и нумеричким грешкама (и корекцијама), пропустима, погрешним идентификаторима, дуплим књижењима и другим мањкавостима које се могу открити тек након дужег периода, када су привремени обрачуна већ извршени. Управо зато је националним рачунима у свим земљама дозвољена флексибилност у обрачуна БДП-а у смислу да се прве процене сматрају „привременим“, а обично се „коначном“ проценом сматра процена добијена израдом табела понуде и употребе три године након истека референтне године (што је рок прописан од стране Евростата). У међувремену, статистичке институције могу публиковати привремене процене БДП-а које се обогаћују и рафинирају новоприспелим подацима из статистичких истраживања и административних извора или пак ревизијама и корекцијама административних извора, као што су Пореска управа или Управа за царине. И овде је реч о тзв. краткорочним или рутинским ревизијама, којима се прва процена БДП-а, добијена као сума четири кварталне процене БДП-а, поступно коригује новим, „свежим“ подацима, прерачунима и контролним поступцима. Сходно томе, РЗС, као и већина европских земаља, публикује три процене БДП-а: прву привремену као суму квартала, другу привремену након истека девет месеци од референтне године (1. октобра за претходну

годину) и, коначно, три године након истека референтне године, на основу резултата компилације табела понуде и употребе, када претходне две процене бивају ревидиране.

2. Измене методолошког оквира: Као што смо рекли, највеће промене и измене у публикованим подацима националних рачуна РЗС-а су заправо „последица“ примене *ESA 2010*, као што је то, рецимо, било укључивање „сиве“ економије у БДП у ревизији из 2014. године, што је постало обавеза тек увођењем *ESA 1995*, или пак примена методе перманентног инвентара за обрачун потрошње фиксног капитала у ревизији из 2024. године, која је тек недавно у потпуности регулисана и хармонизирана од стране Евростата. Ревизије омогућавају статистичким институцијама да инкорпорирају ове унапређене методологије у своје системе националних рачуна које су и у другим земљама изазвале значајне корекције БДП-а навише или наниже.

3. Нови извори података: Компилација националних рачуна се ослања на велики број извора података – анкете и истраживања, административне евиденције, пореске пријаве, финансијски извештаји и још много тога. Нови извори података постају доступни током времена, нудећи бољу покривеност, грануларност или ажурност. Ревизије омогућавају интеграцију ових побољшаних улазних података који у моменту привремених, прелиминарних обрачуна нису били расположиви.

СИСТЕМСКИ МЕХАНИЗМИ КОНТРОЛЕ И ВАЛИДАЦИЈЕ У ОБРАЧУНУ БДП-А

Ревизије широко публикованих економских индикатора од највишег националног и економско-политичког значаја, попут БДП-а, у јавности и медијима се понекад перципирају изван њиховог методолошког контекста. Услед комплексности статистичких обрачуна макроекономских показатеља, уобичајене корекције података могу изазвати забуну, па је за потпуно разумевање ових измена кључно сагледати строге процедуре и системе контроле који прате израду националних рачуна. Савремени статистички системи, посебно Систем европских рачуна (*ESA 2010*), засновани су на робусним механизмима контроле који онемогућавају произвољне измене макроекономских показатеља и осигуравају високу поузданост података. Институције попут Евростата и Међународног монетарног фонда (ММФ), у сарадњи са националним статистичким заводима, примењују уходане методе валидације и имају директан увид у изворне податке, што им омогућава спровођење независних ревизија, унакрсних провера обрачуна и детаљних анализа квалитета. Систем националних рачуна је интегрисан и међусобно повезан, што значи да би било каква неоснована промена створила контрадикције унутар саме структуре система, па инхерентни контролни механизми ефикасно гарантују конзистентност и интегритет званичне статистике.

Квалитет изворних података, као инпута за компилацију националних рачуна, такође је варијабилне природе, што директно утиче на прецизност прелиминарних процена БДП-а. У том контексту се примењује бенчмаркинг, односно поступак којим се краткорочни, високофреквентни индикатори усклађују са свеобухватним, нискофреквентним изворима података попут годишњих финансијских извештаја. Прва годишња процена БДП-а израђује се девет месеци по истеку референтне године на основу комплетних статистичких истраживања, након чега се врши регуларна ревизија претходних кварталних процена, чиме се обезбеђује међусобна конзистентност кварталних и годишњих обрачуна и рекалибрирање модела за већу прецизност у наредним циклусима. Током 2023. године, управо су комплетни годишњи извештаји сугерисали снажнију економску активност него што су то показивали почетни

квартални индикатори, што је довело до значајне ревизије стопе раста и нивоа БДП-а. Ове корекције су спроведене у околностима високе инфлације и тржишних поремећаја који су на глобалном нивоу, па тако и у Србији, отежали почетне обрачунае и условили накнадне ревизије.

Ревизије у националним рачунима представљају стандардан, регуларан и нужан елемент савремене статистичке праксе у свим земљама. Оне нису знак системских недостатака, већ су транспарентан и професионалан поступак усмерен ка унапређењу квалитета и поузданости статистичких индикатора. Континуираним усавршавањем методологије, редовним проверама квалитета и укључивањем нових извора, статистичке институције обезбеђују објективан приказ економске стварности и пружају поуздану основу за доношење одлука, упркос свим изазовима које доноси прикупљање и обрада примарних података. Разумевање овог процеса је кључно како за правилно вредновање статистичких обрачуна тако и за уважавање ригорозног рада који се континуирано улаже ради пружања што прецизније слике о националној привреди.

АКО РЗС ВРШИ РЕВИЗИЈУ, ДА ЛИ ТО ЗНАЧИ ДА СУ ПРОЦЕНЕ ПРЕ РЕВИЗИЈА БИЛЕ НЕТАЧНЕ ИЛИ ПОГРЕШНЕ?

Када РЗС најави „велику ревизију“ важних показатеља попут БДП-а, која утиче на серије података које сежу много година уназад (нпр. до 1995. године), природно је запитати се да ли су бројеви на које смо се претходно ослањали били нетачни. Кратак одговор је: не значи нужно да су били „погрешни“ у смислу неисправности, већ да су ревидирани подаци сада прецизнији, комплетнији и поузданији. Компилација временских серија статистичких података могла би се упоредити са слагалицом или пак фотографским објективом који „изоштрава“ слику. Коначна, у потпуности сложена слагалица односно фотографија не говори да је ранија, делимична слагалица била „погрешна“, већ да је комплетна слагалица много тачнији и детаљнији приказ, изграђен на основу више информација. Када је РЗС први пут објавио податке о БДП-у за, рецимо, 2019. годину, ти прорачуни су направљени коришћењем најбољих доступних извора података и претпоставки у том тренутку. Ти подаци су тада служили својој сврси, пружајући кључне увиде. Наравно, не може се статистичким институцијама приписати апсолутна непогрешивост и грешке у самим обрачунима су могуће, али оне никад нису вођене мотивом манипулације подацима, већ најчешће је реч о грешкама у самим изворима података или пак рачунским грешкама које се управо путем ревизија у најкраћем року исправљају и о томе корисници обавештавају без било каквог прикривања. Дакле, велике ревизије сагледавају претходно објављене историјске податке, често за деценије уназад, како би укључиле нове информације и методе.

Већ је речено да на ревизију података утичу и одређене методолошке промене. Тако, на пример, у ревизији из 2019. године, рекласификацијом, тј. премештањем одређеног броја предузећа у државној својини из сектора нефинансијских предузећа у сектор државе, дошло је до повећања БДП-а за више од 1%. Разлог за ову корекцију је другачији метод обрачуна БДВ-а институционалних јединица у сектору државе у односу на формулу за БДВ која се примењује на тржишна предузећа. За сектор државе се користи метод суме трошкова (зараде запослених + потрошња фиксног капитала), што је довело до тога да поменута рекласификована предузећа из позиције генератора негативне додате вредности и смањења БДП-а сада остварују позитивни БДВ. Слично, промена обрачуна *FISIM*-а (*Financial Intermediation Services Indirectly Measured*), применом методе референтне каматне стопе коју

захтева *SNA 2010* у великој ревизији из 2014. године (која је довела до промене навише овог агрегата за 5%), довела је до корекције БДВ-а финансијског сектора, као и БДП-а по том основу. То не значи да су обрачун *FISIM*-а по старој методологији и тадашњи БДП били погрешни, већ да примена нове методологије даје бољу и прецизнију процену овог агрегата, као и БДП-а.

Важно је разумети да је сваки статистички податак који се објављује укључујући и БДП, у било којој земљи, увек „процењена вредност“ (енг. *estimate*). То значи да он није егзактна, савршено тачна бројка, јер таква прецизност је, по природи статистике, немогућа због сложене природе економије, употребе узорковања, као и због различитог степена тачности података који се обелодањују у финансијским извештајима или статистичким упитницима које користе званичне статистике. Улога статистичара није да ове процене учине „тачним“ у апсолутном смислу (јер то никада не могу бити), већ да их учине максимално поузданим и са минималним ризиком од материјално значајних грешака за кориснике.

ЗАШТО СЕ ИСТОРИЈСКИ СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ МЕЊАЈУ?

Неколико фактора доприноси овим свеобухватним ревизијама, а сви они имају за циљ да слика наше економије буде јаснија и тачнија кроз целу њену историју (од 1995. године, од када започиње од Евростата прописана серија података о БДП-у):

Бољи, комплетнији историјски подаци: Оригиначне процене за претходне године ослањале су се на податке који су били доступни у датом тренутку. С временом постају доступни свеобухватнији и детаљнији подаци који се односе на те претходне периоде. На пример, уместо прелиминарних података коришћених за првобитни прорачун, као што су краткорочне и кварталне статистике засноване на узорку, РЗС сада може имати приступ пуним годишњим финансијским извештајима свих предузећа за ту годину.

Нови и унапређени административни подаци, регистри и базе података (нпр. из министарстава или државних агенција), или комплетнији резултати статистичких истраживања за одређену годину могу постати доступни тек након публикавања прелиминарне процене БДП-а. Понекад се, у великој ревизији, могу идентификовати и исправити специфичне грешке у претходним прорачунима, или претпоставке примењене у обрачунима (које, из савремене перспективе, на основу нових сазнања, могу се показати непрецизним или чак погрешним). Слично томе, административни подаци првобитно коришћени у обрачунима, попут финансијских извештаја или пореских евиденција, могу садржати грешке или пропусте који утичу на њихов квалитет и последично на статистичке показатеље обрачунате у одређеној години у прошлости. Ови проблеми се исправљају бољим, комплетнијим изворима, увидима и сазнањима у великој ревизији.

Побољшане статистичке методе: Привреда и појединачне националне економије се стално развијају, па тако и методе које статистичари користе за мерење економских перформанси једне земље. С временом се појављују нови економски феномени (попут дигиталне економије), а међународни статистички стандарди се ажурирају како би боље обухватили ове промене. Организације попут Евростата (за земље чланице ЕУ и кандидате, попут Србије, који се усклађују са стандардима ЕУ) редовно намећу нове методологије како би се обезбедила конзистентност и упоредивост међу земљама, често захтевајући поновни прерачун већ публикованих серија. Дobar пример за то је, када је реч о великој ревизији из 2024, примена методе перманентног инвентара за обрачун потрошње фиксног капитала. Реч је о

софистицираној статистичкој методи израчунавања колико се основна средства (попут зграда, машина и инфраструктуре) троше у стварању БДП-а (суштински реч је о ревалоризацији трошкова амортизације) која даје значајно различите резултате од књиговодствених података о амортизацији основних средстава. Примена овог метода коју захтева *ESA 2010* је значајно променила претходне процене, посебно утичући на државну финалну потрошњу и БДВ институционалних јединица које припадају државном сектору, не само за годину када је ова метода имплементирана већ за цео историјски период до 1995 године.

Важно је напоменути да се РЗС још увек налази у развојном процесу усвајања методологије *ESA 2010* уз подршку Европске уније и бројних пројеката подршке унапређењу националних рачуна. Реч је о сложенем, комплексном и дуготрајном подухвату који је немогуће окончати једнократном ревизијом и који су земље ЕУ углавном завршиле претходних деценија, прецизније 1999. године, када је започела примена новог система *ESA 1995 (SNA 1993)*. Ове земље, разумљиво, имале су времена да развију и стабилизују и унапреде своје административне и статистичке изворе података, и да успоставе информационе системе државе на којима почивају постојећи статистички системи и обрачуни БДП-а према *ESA*. Насупрот томе, многи административни извори података у Србији тек су релативно недавно постали доступни и употребљиви за статистичке сврхе (тако, рецимо, обавеза подношења финансијских извештаја предузетника „књигања“ ступила је на снагу 2020. године, ЦРОСО база података о запослености је постала доступна тек од 2016. године и др.). Слично је и са статистичким изворима података и истраживањима који се у земљама ЕУ спроводе већ деценијама. Тако, рецимо, Попис пољопривреде 2012. године био је први након 50 година (претходни је био 1960. године) и не треба говорити о каквом унапређењу је реч не само за ову грану статистике већ и за систем националних рачуна. Сходно томе, Србија је тек, можемо рећи, „недавно“ (почевши од велике ревизије из 2014) започела имплементацију појединих значајних методолошких новина и захтева Евростата које су друге земље ЕУ, са својом дужом историјом примене *SNA/ESA* методолошког оквира, већ интегрисале у своје системе националних рачуна током претходних великих ревизија. То је главни разлог зашто је магнитуда ревизија података БДП-а у Србији, у поређењу са земљама ЕУ, много већа, јер су ова унапређења земље ЕУ већ имплементирале у прошлости и нису имале потребу да по том основу ревидирају своје податке у великој ревизији 2024. РЗС је у завршној фази пуне имплементације *ESA 2010* и може се очекивати да ће у будућим великим ревизијама (следећа ће бити 2029, када ће се имплементирати нова *ESA 2025*) бити мање магнитуде него што су то биле ревизије из 2024, 2019. или 2014. године.

ФАКТОР „ПОКРЕТНЕ МЕТЕ“ И ЕВОЛУИРАЈУЋЕГ РАЗУМЕВАЊА

Статистички прорачуни за било коју годину увек се раде у одређеном тренутку и информационом контексту у прошлости, користећи најбоље доступне податке и претпоставке које су биле валидне у том одређеном тренутку првобитног обрачуна. Међутим, из перспективе потоњих година, на основу накнадног увида и нових информација, ове оригиналне претпоставке или извори података могу се показати као не потпуно тачни или чак погрешни. Како време пролази, добијамо јаснију историјску перспективу, што нам омогућава да побољшамо наше разумевање прошлих економских догађаја и често добијемо информације или податке који нису били доступни у моменту спровођења обрачуна. Сваки обрачун БДП-а сходно томе представља „покретну мету“ и статистичари сваке године имају ограничено време (неколико месеци након пристизања завршних рачуна од агенције за

привредне регистре и статистичких упитника) да изврше обрачунае и дају процену БДП-а. Но, као што смо рекли, ти подаци и претпоставке коришћене у проценама могу се тек након протока времена и публикавања података показати као непотпуни или недовољно поуздани. Као што је већ напоменуто, то је у самој природи статистичког праћења динамичких појава и несавршености самих статистичких извора података.

ЗАШТО СУ СВЕ РЕВИЗИЈЕ БДП-А ОД СТРАНЕ РЗС-А НАВИШЕ, НИКАДА НАНИЖЕ? ЗАШТО СУ ТАКО „ВЕЛИКЕ“?

Иако ревизије БДП-а теоретски могу бити и навише и наниже, и поједине компоненте БДП-а бивају кориговане наниже, у Републици Србији, али и у већини земаља ревизије су готово увек биле навише, нарочито оне корекције које су бивале наметнуте иновацијама самог методолошког оквира – *ESA 2010*. Све „крупне“ методолошке новине имале су по правилу позитиван ефекат на БДП, тј. доводиле су до његове корекције навише у свим земљама у претходним ревизијама, и у томе Србија, тј. РЗС, не представља изузетак.

Овај феномен није случајан; он произилази из свесног и често неопходног конзервативизма уграђеног у праксу националних рачуновођа, заједно са дубоком опрезношћу и професионалном (и јавном) одговорношћу да се избегне прецењивање, посебно када се суочавају са инхерентним недостацима прелиминарних података, и нарочито у економијама које се брзо развијају, које су подложне екстерним шоковима и структурним поремећајима или променама. У малим и развијајућим економијама, шокови као што су инфлација или међународни монетарни и финансијски поремећаји имају знатно јачи и дубљи ефекат него у развијеним земљама, што се неминовно одражава и на изворне податке као инпуте у статистичким обрачунима. У таквим условима, инхерентни, нормални недостаци и несавршености података постају још значајнији, што неминовно погоршава њихов квалитет и употребљивост за компилацију националних рачуна и увелико је отежава, нарочито када је реч о тзв. балансирању тј. усклађивању БДП-а обрачунатог по производном и расходном приступу.

Националне статистичке институције су веома свесне значајних импликација које њихови објављени подаци о БДП-у имају на текућу политику. Прецењивање економског раста, чак и ненамерно, може довести до погрешних фискалних и монетарних политика, створити нереална тржишна очекивања и потенцијално поткопати поверење јавности ако су накнадне ревизије наниже значајне. Стога се, када се у почетним фазама обрачуна БДП-а суоче са непотпуним или мање детаљним подацима, екстремним и необјашњивим бројевима, примењује конзервативизам, као што то чине и рачуновође у предузећима у оваквим ситуацијама, како не би прецењивањем угрозили основни капитал свог предузећа путем расподеле и потрошње нечега што реално не постоји. Овај инхерентни конзервативизам и појачана опрезност не представљају намеран покушај потцењивања економске стварности, већ одговорну стратегију управљања ризиком у условима када квалитет и употребљивост података бивају погођени различитим екстерним факторима на које статистика не може да утиче нити да контролише и предвиди њихов утицај.

Поменути приступ и перманентна професионална опрезност и одговорност националних рачуновођа појачана је у динамичним економијама попут Србије, где брзина структурних промена и утицај екстерних шокова намеће значајне изазове у компилацији података. Прелиминарне процене, посебно оне за секторе који пролазе кроз брзу трансформацију или

пак које су нарочито погођене екстерним факторима или инфлацијом, могу се ослањати на посредне показатеље или старије референтне вредности које не обухватају у потпуности размере и дубину промена и отуда честа појава неуобичајених вредности (*outliers*), екстремних и необјашњивих промена које се у међугодишњој динамици и ограниченом времену за обрачуне не могу у потпуности сагледати и разумети.

Тако, рецимо, процес примене двоструке дефлације БДВ-а – дефлације и аутпута и међуфазне потрошње одвојено – постаје изузетно сложен и подложен грешкама и необјашњивим резултатима у инфлаторном окружењу. Брзе и неуједначене промене цена значе да коефицијенти инпута-аутпута, који описују однос између међуфазне потрошње и аутпута, могу постати искривљени или брзо застарели, што доводи до одступања номиналних бројки од реалне физичке производње мерене краткорочним статистикама. Штавише, инхерентни недостаци краткорочних индикатора, како физичког обима базираног на узорку тако и индекса цена који се користе као сумарни дефлатори, још више појачавају потребу за опрезношћу у прихватању екстремно високих (али и ниских) вредности које се онда „упросечавају“ или „нормализују“ регуларним статистичким техникама које примењују све земље како би минимизирале ризик грешке и деформације које угрожавају интерну конзистентност компоненти БДП-а. Сви ови фактори заједно узрокују значајне проблеме у тачном схватању економске активности на кратак рок и налажу, нарочито у „кризним“ годинама (каким би се читав период од 2020. године па до 2024. године могао окарактерисати), изузетан опрез у процењивању БДП-а како би се избегло прецењивање, што напослетку, када се из „мирније“ петогодишње перспективе велике ревизије ови поремећаји сагледају и добију потпуније информације – по правилу доводи до корекције БДП-а навише.

Следствено, комбинација опрезне почетне процене, инхерентног конзервативизма и наведених изазова мерења динамизма и реметилачких (у погледу квалитета и поузданости података) ефеката инфлације и спољних шокова у економијама у развоју често доводи до потцењености прелиминарних процена односно корекција БДП-а навише у великим ревизијама. Да поновимо, систематично кориговање БДП-а навише у великим ревизијама није аномалија нити некаква манипулација са умишљајем, већ логичан исход робусних статистичких пракси провера и контроле примењених од стране националних рачуновођа у окружењима која карактеришу брзе промене, наглашени инхерентни недостаци изворних података и присуство значајних инфлаторних притисака и екстерних шокова.

Имајући наведено у виду, ревизија БДП-а навише од 5% постаје разумљивија и не толико „радикална“ како се чини и како се често представља од стране економских аналитичара и медија. Она је, да читаоцима буде јасније, еквивалентна ванредном повећању зарада свих запослених радника и профита власника предузећа за 5%, што одражава БДП обрачунат према приходном или доходном приступу. Када се из ове, „приходне“ перспективе сагледају поменутих 5% корекције БДП-а, субјективан доживљај велике ревизије постаје сасвим другачији имајући у виду, рецимо, да је номинални раст зарада у 2024. години износио 14% у Србији, док је у ЕУ износио свега 5%. И овај пример нам указује да, када говоримо о магнитуди великих ревизија у Србији и поредимо је са другим развијеним и „зрелим“ статистичким системима и економијама, имамо у виду и специфичан и јединствен историјско-политички и економски контекст једне земље.

ЗАШТО СУ ВЕЛИКЕ РЕВИЗИЈЕ „ДОБРА СТВАР“?

Велике ревизије БДП-а, као што смо већ истакли, не указују на некомпетентност или грешке у обрачунима, већ заправо означавају посвећеност националних статистичких институција континуираном побољшању и пружању најтачнијих и међународно упоредивих података. Ево зашто су оне битне и представљају позитивно унапређење информационог система једне земље:

- **Повећана тачност и поузданост:** Ревизије обезбеђују да се објављени подаци о БДП-у, који сежу кроз историју, заснивају на најсвеобухватнијим и најквалитетнијим доступним подацима, као и на најнапреднијим статистичким методама. То значи да су коначни, ревидирани подаци прецизнији и поузданији за анализу дугорочних економских трендова и доношење информисаних одлука о националној економији.
- **Међународна упоредивост:** Усвајање нових међународних методологија значи да се подаци о БДП-у Србије могу упоредити са подацима других земаља не само за садашњост већ и за историјска поређења, као и за израду компаративних пројекција и прогноза БДП-а у будућности. Ово је од виталног значаја за разумевање економских перформанси земље у глобалном контексту током времена.
- **Боље одлуке о политици:** Владе, предузећа и истраживачи ослањају се на робусне економске податке за формулисање политика, доношење инвестиционих одлука и спровођење студија. Континуираним прецизирањем и побољшањем процена БДП-а, укључујући историјске серије, статистичке институције пружају чвршћу основу за ово кључно одлучивање.
- **Транспарентност и поверење:** Статистички заводи су транспарентни у вези са својим политикама ревизије, објашњавајући зашто и како се бројке мењају, понекад драматично, кроз историјске периоде. Ова посвећеност транспарентности изграђује поверење у званичну статистику, учвршћујући њихову улогу независног и ауторитативног извора информација о економији.

Велике ревизије су сведочанство динамичне природе економско-статистичког мерења и посвећености статистичара да пруже најјаснију могућу слику наше економске стварности. Овај континуиран напор да се иницијалне процене рафинирају и побољшају је камен темељац кредибилног националног статистичког система. Он показује стремљење ка тачности у информисању јавности и одражава природу самог економског мерења и нашег разумевања економије које развија са бољим информацијама и унапређењима метода мерења.

ДА ЛИ СУ У ВЕЛИКОЈ РЕВИЗИЈИ КОРИГОВАНЕ СТОПЕ РЕАЛНОГ РАСТА БДП-А?

У великој ревизији из 2024. године (као што је то случај и у већини земаља) стратегија рекалкулације историјских вредности је да се претходно публиковане стопе раста БДП-а не мењају значајније, осим уколико се на основу нових увида и новорасположивих података (или накнадно уочених грешака у обрачуну) утврди за то потреба. Просечна промена стопе раста у периоду 1995–2022. износила је -0,1%, што је релативно мала промена просечне стопе раста. Значајније корекције стопе раста БДП-а забележене су у првим годинама серије 1995–2022.

године, и то првенствено због ревизије сектора државе. Наиме, у овом периоду, због релативно неразвијеног сектора нефинансијских предузећа (приватног сектора), учешће државе у стварању БДП-а, као и следствено ефекти ревизије сектора државе, значајније су се одразили (негативно) на претходно публиковане стопе раста БДП-а. То је следствено утицало и на обарање кумулативне стопе раста за читав период 1995–2022, као и просечне годишње стопе раста у истом периоду.

ДА ЛИ ЈЕ РЕВИЗИЈА УТИЦАЛА НА ПРОМЕНУ УЛАНЧАНИХ РЕАЛНИХ ВРЕДНОСТИ БДП-А?

Свака промена номиналног БДП-а неминовно утиче и на промену уланчаних мера обима, будући да се уланчавање врши на новој, ревидираној (изабраној) базној години. Када је реч о чејн-линкованим вредностима БДП-а (тзв. реалног БДП-а), указаћемо читаоцима на неколико методолошких законитости ове статистичке рачунице која је често предмет неразумевања и погрешних интерпретација. Најпре, важно је разумети да чејн-линковане вредности БДП-а, саме по себи, немају заправо аналитички значај и економски смисао и оне се могу посматрати само као серија и унутар серије података о БДП-у. Реч је о вештачки конструисаним вредностима које служе за праћење динамике физичког обима производње током дугог периода. Дакле, чејн-линковане вредности се не могу користити за доношење закључака о нивоу и структури БДП-а у тржишном и монетарном изразу, већ само као аналитичко средство за праћење динамике БДП-а. Саме по себи, индивидуални износи уланчаних вредности реалног БДП-а за појединачне године немају информациони садржај и за доношење закључака о висини и структури БДП-а и реалном расту БДП-у у одређеној години користе се номинални БДП и реални БДП исказан у **ценама претходне године**. За међународне компарације БДП-а користе се опет номинални износи БДП-а конвертовани у паритете куповне снаге (*Purchasing power parities – PPPs*), не чејн-линковане вредности. Када је реч о међународним компарацијама, нарочито је неправилно статистички и економски користити уланчана мерила физичког обима, будући да на уланчавање утичу и различите стопе инфлације и производне и ценовне структуре земаља. И овде треба имати у виду да се зараде запослених и профити власника фирми исплаћују и троше у номиналним износима као што се и буџетска средства планирају и троше у текућим ценама, не ценама неке базне године из прошлости, тако да компаративна анализа две економије о нивоу и структури БДП-а готово је бесмислена ако бисмо користили чејн-линковане вредности БДП-а. Могуће је само вршити компарацију динамике раста БДП-а две земље на основу уланчаних мера обима или пак компарацију динамике продуктивности. Дакле, чејн-линковане вредности имају свој аналитички значај само за праћење динамике економске активности у дугим серијама података и све промене износа настале након ревизије су просто математичка, рачунска последица самог чејн-линковања на основу које није могуће доносити било какве економске закључке.

У вези с тим осврнућемо се и на питање зашто је просечно повећање уланчаних вредности БДП-а (око 7%) веће у односу на просечно годишње повећање номиналног БДП-а. Ова, на први поглед, зачуђујућа разлика не представља било какву рачунску грешку или неочекивану деформацију серије већ просто математичко статистичку последицу самог поступка чејн-линковања и корекцију стопа раста БДП-а. Просто речено, у годинама које претходе годинама за које је извршено снижавање стопа раста, чејн-линкинг вештачки (математички) повећава апсолутне износе чејн-линкованих вредности како би исказао снижене међугодишње стопе

раста. Самим тим, разумљиво је да поређење просечне годишње промене, тј. ревизије нивоа номиналног БДП-а по годинама, и просечне промене апсолутних износа уланчаних вредности реалног БДП-а по годинама – немају смисла, јер је реч о статистички неупоредивим величинама. Ако пак посматрамо реални БДП у ценама претходне године, што је једино исправан начин за извођење закључака о утицају ревизије на промене нивоа реалног БДП-а, реални БДП (у ценама претходне године) повећан је (у периоду 2000–2022. године) у просеку за 4,1%, док је номинални БДП у истом периоду повећан за 4,2%, што доказује да нема ни говора о било каквој „манипулацији“ и ревизија БДП-а је извршена на рачунски и економски коректан начин, као и у претходним ревизијама, и као и у другим чланицама ЕУ.

На крају, указујемо читаоцима да се чејн-линковане вредности реалног БДП-а, наравно, мењају у зависности од изабране референтне године, јер се износи БДП-а исказују у ценама различитих (референтних) година и да ту није реч о било каквој манипулацији, већ просто о математичко-статистичкој законитости. Избор референтне године ће утицати и на висину чејн-линкованих вредности БДП-а. Такође, читаоци морају имати у виду да чејн-линковане вредности појединих компоненти БДП-а, било са расходне или производне стране БДП-а, нису адитивне, тј. збрајањем чејн-линкованих вредности финалне потрошње, инвестиција, државне потрошње и нето-извоза нећемо добити чејн-линковану вредност БДП-а. То је тзв. чејн-линкинг резидуал који је опет чиста математичко-рачунска појава, не последица некакве грешке или нелогичности самог обрачуна како номиналног, тако и реалног БДП-а.

ВЕЛИКА РЕВИЗИЈА БДП-А У 2024. ГОДИНИ – МЕТОДОЛОШКА ОБЈАШЊЕЊА

У 2024. години, Републички завод за статистику је спровео велику или референтну ревизију БДП-а и свих домена система националних рачуна у складу са петогодишњим циклусом ревизије националних рачуна свих европских земаља под надзором Евростата. Претходна ревизија БДП-а спроведена је 2018. и 2019. године и, као и у свим државама чланицама ЕУ, представља редован, континуиран процес којим се систем националних рачуна и процена макроекономских показатеља унапређује и усавршава усвајањем нових метода и побољшања статистичких и других извора података. РЗС је јавно најавио предстојећу велику ревизију свим својим корисницима 2. октобра 2023. године на својој веб-страници. Представници Евростата и ММФ-а такође су обавештени о почетку и току ревизије.

У великој ревизији 2024. године, спроведена су бројна побољшања методологије националних рачуна, која су резултат континуиране подршке ЕУ РЗС-у кроз више регионалних и националних ИПА пројеката у периоду након претходне велике ревизије, 2019. године. Штавише, у ревизији 2024. године, инкорпорирани су нови и побољшани постојећи извори података, како административни тако и статистички. Пре свега треба поменути резултате Пописа становништва, домаћинства и станова из 2022. године и Пописа пољопривреде из 2023. године. Такође, побољшани су извори података о предузетничким радњама, локалним јединицама предузећа прикупљени путем Статистичког пословног регистра, уведено је ново истраживање о субвенцијама и побољшана је аналитика запослености.

Када је реч о методолошким побољшањима, треба напоменути да је први пут примењена метода перманентног инвентара (*Perpetual Inventory Method – PIM*) у процени потрошње фиксног капитала са значајним ефектима на БДП. Такође, прелазак на тзв. „обрачунски (асгуал) принцип“ у процени финалне потрошње државе (уместо до тада примењиваног

готовинског или *cash* принципа) изазвао је значајну ревизију ове компоненте БДП-а и самог БДП-а. На основу побољшаних и нових метода и извора података, БДП за 2022. годину, као тзв. референтну годину, повећан је за 5,1%, а, у просеку, повећање номиналног БДП-а за читав период 1995–2022. године износило је 4,7%. Када је реч о реалним стопама раста БДП-а, оне су остале на претходно објављеним нивоима, са мањим корекцијама у зависности од године. Тако је 2022. године реална стопа раста од 2,5% незнатно коригована навише на 2,6%. У просеку, реална стопа раста коригована је за -0,1% у целом периоду 1995–2022.

У наставку дајемо објашњења за најважније промене, тј. побољшања у методологији и изворима података и њихов ефекат на претходно објављене податке о номиналном БДП-у по текућим ценама. Ефекти ревизије на БДП приказани су за 2022. годину и, као што смо већ истакли, ефекти ревизије за период 1995–2021. су на нивоу блиском оном из 2022. године:

ЕФЕКТИ РЕВИЗИЈЕ НА РАСХОДНУ СТРАНУ ОБРАЧУНА БДП-А:

- Примена *PIM*-а у процени потрошње фиксног капитала¹, као и обрачунског принципа у вредновању расхода државе уместо „готовинског“ принципа који је до сада коришћен (*cash-accrual adjustments*), узроковала је корекцију навише финалне потрошње државе за 19,2% и БДП-а за 3,1% (ефекат *PIM*-а на БДП био је +1,6%, *cash-accrual adjustments* +2,2%, а остала усклађивања -0,7%). Ревизија узрокована *PIM*-ом и прелазак на „обрачунски принцип“ вредновања потрошње и издатака државе чини око 60% укупне ревизије БДП-а са расходне стране. Ово показује колико „објективне“ методолошке промене могу значајно допринети корекцији БДП-а, независно од прерачуна узрокованим унапређењима извора података.
- На основу података Пописа 2022. године, као и Пописа пољопривреде 2023. године, процена бруто инвестиција у основна средства (стамбени простор и инвестиције у пољопривреди) ревидирана је навише са ефектом повећања номиналног БДП-а за око 1% у 2022. години, са сличним ефектом у остатку серије 1995–2021. (Ревидирани подаци су засновани на побољшаној покривености станова. Такође, смањена покривеност пописних јединица идентификована је у неким општинама у подацима Пописа 2011. године, што је узроковало потцењивање стамбеног фонда током целе неревидиране серије 2011–2022).
- Ревизија података о стамбеном фонду последично је довела до ревизије процена импутиране ренте за станове у власништву власника за око 56 милијарди РСД или за 1,2%, што је довело до корекције навише номиналног БДП-а за 2022. годину за око 0,8%. Ова промена је утицала на финалну потрошњу домаћинства и одразила се на производну страну у истом износу.
- На основу промене методе обрачуна необухваћене економије, извршена је корекција наниже финалне потрошње непрофитних институција које опслужују домаћинства за око 6,5% (5,5 милијарди РСД), што је резултирало корекцијом наниже БДП-а за око -0,1%. Поред тога, извршена је мања корекција на основу примене *PIM*-а за обрачун потрошње фиксног капитала.

¹ Ефекат *PIM*-а на расходној страни БДП-а резултирао је истом корекцијом БДП-а навише на производној страни БДП-а за јединице и предузећа која припадају сектору државе због специфичне методе обрачуна аутпута и БДВ-а. Наиме, као што смо већ истакли, бруто аутпут сектора државе обрачунава се специфичном методом као збир трошкова (међуфазна потрошња + накнаде запосленима + амортизација основних средстава). Примена *PIM*-а довела је до повећања вредности амортизације основних средстава (пре велике ревизије коришћени су историјски књиговодствени подаци из финансијских извештаја), а последично и БДВ-а и, коначно, БДП-а.

- На основу података Управе царина, извршена је корекција података о извозу и увозу електричне енергије за период 2016–2020, што је узроковало корекцију БДП-а између -0,1% и -0,2% у овом периоду.

Преглед ревизије компоненти БДП-а по расходном приступу приказан је у следећој табели:

	2020		2021		2022 ¹⁾	
	млрд. РСД	утицај на БДП, %	млрд. РСД	утицај на БДП, %	млрд. РСД	утицај на БДП, %
Финална потрошња домаћинства	63,2	1,1	62,9	1,0	59,7	0,8
Финална потрошња НПИД	-4,3	-0,1	4,2	0,1	-5,6	-0,1
Финална потрошња државе	155,1	2,8	117,8	2,8	220,4	3,1
Бруто инвестиције у основна средства	56,3	1,0	56,5	0,9	69,4	1,0
Промене у залихама	1,3	0,0	5,1	0,1	17,2	0,2
Извоз добара и услуга	3,4	0,1	-0,8	0,0	0,0	0,0
Увоз добара и услуга	15,3	0,3	1,7	0,0	0,0	0,0
БДП промена	259,7	4,7	304,0	4,8	361,1	5,1

¹⁾ У 2022. години за коју су приказани подаци у табели, није било промена података о увозу и извозу.

ЕФЕКТИ РЕВИЗИЈЕ НА ПРОИЗВОДНУ СТРАНУ ОБРАЧУНА БДП-А:

- На основу примене *PIM*-а у процени потрошње фиксног капитала, ревидиран је обрачун аутпута и БДВ-а за сектор државе и непрофитних институција, што је довело до повећања БДП-а за 1,8% у 2022. години са сличним ефектима у остатку серије 1995–2021. Ова промена чини око 35% укупног повећања БДП-а на производној страни обрачуна БДП-а.
- Обрачун БДВ-а предузетничких радњи је унапређен, са значајно побољшаном доступношћу финансијских извештаја као главног извора података (доступних од 2020. године). Такође, у процени БДВ-а предузетничких радњи, сви предузетници који нису поднели финансијске извештаје и који су у стању мировања („замрзнуте“) активности сада се сматрају неактивнима и искључују се из обрачуна БДВ-а. То је довело до значајног смањења броја предузетника који се сматрају економски активнима, као и корекције БДП-а наниже за око -1%.
- Када је реч о производном приступу мерења БДП-а, најзначајнија промена се односи на обрачун БДВ-а по делатностима, који се сада спроводи на нивоу локалних јединица врсте делатности (погона), а не на нивоу предузећа, као што је то био случај пре ревизија. То значи да се БДВ предузећа раздваја на његове примарне и секундарне делатности, што омогућава бољу прецизност процене БДВ-а по делатностима и унапређену конзистентност са краткорочним статистикама које су такође засноване на подацима о погонима. Ова промена утицала је не само на нивое већ и на структуру БДВ-а по делатностима.

Поред наведеног, ревизија података о БДВ-у по делатностима резултат је хармонизације са изворним подацима, тј. финансијским извештајима предузећа и статистичким истраживањима у процесу балансирања процена БДП-а по расходном и производном

приступу кроз тзв. *commodity flow analysis*, која се спроводи у процесу компилације табела понуде и употребе. Велика ревизија 2024. године пружила је прилику за усклађивање статистичких података са изворним подацима и за отклањање потцењености БДВ-а за неколико делатности у којима су акумулиране дискрепанце (првенствено у периоду током и након пандемије ковида 19 који карактеришу дисторзије у подацима и висока инфлација) са изворним подацима биле најочигледније. Поред тога, релативно мале промене нивоа показатеља националних рачуна по делатностима резултат су рекласификације предузећа и њихове (ре)секторизације. У великој ревизији, 680 предузећа је рекласификовано у њихову одговарајућу делатност (на основу ажурирања Статистичког пословног регистра).

Велика ревизија БДП-а из 2024. године и целокупно унапређење система националних рачуна омогућила је значајно бољу усклађеност методологије за процену БДП-а са Европским системом националних рачуна (*ECA 2010*), као и бољи квалитет система националних рачуна у смислу тачности, поузданости, исцрпности и конзистентности са секторским статистикама (унакрсна конзистентност домена). Велика ревизија 2024. године је још један важан корак у финализацији хармонизације Републичког завода за статистику са европским статистичким прописима, стандардима и праксама у области националних рачуна.

ЗАКЉУЧАК

Републички завод за статистику остаје доследан својој дугогодишњој пракси потпуне транспарентности и професионалне отворености према корисницима. Као што је то чинио и у прошлости, РЗС је спреман да одговори на сва питања, примедбе и недоумице стручне јавности, препознајући ревизију података не као знак слабости, већ као неопходан, позитиван процес унапређења квалитета и поузданости макроекономских показатеља под надзором Евростата и ММФ-а као најеминентнијих и најрелевантнијих макроекономских и статистичких ауторитета.

Информације и објашњења изнети у овој публикацији, заједно са другим методолошким материјалима који су јавно доступни на веб-страници РЗС-а, пружају свим добронамерним корисницима довољно елемената за дубинско разумевање система националних рачуна и суштине извршених ревизија. РЗС наглашава своју спремност да и убудуће пружа додатна појашњења како би се осигурала правилна интерпретација статистичких података и њихово боље разумевање од стране корисника.

РЗС остаје посвећен сталном дијалогу са стручном јавношћу и медијима и наставиће да пружа сва неопходна појашњења с циљем правилног разумевања и интерпретације званичних статистичких података.

ВЕЛИКЕ РЕВИЗИЈЕ НАЦИОНАЛНИХ РАЧУНА
МЕТОДОЛОШКА И СТРУЧНА ОБЈАШЊЕЊА